

A párizsi szék

VISSZHANG - L. évfolyam 3. szám, 2006. január 20.

Nem az ÉS volt az egyetlen sajtóorgánus, amelyik annak idején nehezményezte Derdák András kinevezését a PMI élére. A pesti értelmiségi csevej pedig, ha nem is hosszú időre, de ugyancsak szájára vette a dolgot. A nagy meccs Rockenbauer Zoltán ex-miniszter, és Derdák András ex-kulturális igazgató között zajlott, és az ÉS vonatkozó akkori vezércikke is úgy ítélte, hogy a kulturális miniszternek ez a két reális opció állt rendelkezésére. (Kovács Zoltán: *Döntések, kinevezések, ÉS*, 2005/36.) Egy dologgal nem foglalkozott azonban senki: mi a reális tétje ennek a kinevezésnek. Mindenki magától értetődőnek veszi, hogy a "nagy tekintélyű" Párizsi Magyar Intézet igazgatói széke valami nagyon fontos kulturális pozíció. Most, hogy a meccs eldőlt, és az új igazgató elfoglalta székét, hadd oszlassam el az illúziókat: a jelenlegi körülmények között semmi jelentősége annak, ki ül ebben az olcsó forgófotelben. Hatása a magyar kultúra terjesztésére annyi lesz, mintha fogmosópohárral hordaná a vizet a tengerbe.

Mikor hall a magyar ember a PMI-ről (és a többi magyar intézetről)? Jószerivel soha. Azok a rendezvények, amelyeket ebben a házban rendeznek, többnyire nem érik el sem a helyi, még kevésbé a honi kulturális közönség figyelmének ingerküszöbét. Az utóbbi nem olyan nagy baj, az előbbi annál inkább. A magyar közönségnek végül is mindegy, hogy volt-e tűzzománc-kiállítás a PMI-ben, vagy felolvasta-e versét egy magyar költő vagy sem. A költőnek persze nem mindegy, de nekünk mindegy, hogy neki mindegy-e vagy sem. A helyi közönségnek elvileg nem volna mindegy, hiszen nekik szól az egész, őt viszont a magyar kultúra mint olyan nem érdekli. Ez maga a nemzetközi kulturális piac, ahol semmit sem számít, hogy valaki milyen nemzetiségű, csak az, mit tud. Ezen a piacon nem magyar kultúrát fogyasztanak, hanem individuális produkciókat: attól, hogy Kocsis Zoltán világhírű, senki nem fog meghallgatni egy kevésbé neves zongoristát, csak azért, mert ő is magyar.

Igazgatóságom második évétől fogva (1996) világosan láttam, semmit sem ér, ha a Párizsi Intézet saját épületében programokat szervez. Két példa: levetítettük Tarr Béla Sátántangóját az intézetben. Személyesen mentem át Brüsszelbe az egyetlen elérhető francia feliratos kópiáért. Ketten nézték végig, pedig nagy hírverés volt. Három nappal később levetítettük ugyanezt a kópiát Párizs legrégibb még működő art-mozijában. Több mint kétszázan rekedtek kívül, és követelték az újabb vetítést. Lajkó Félix koncertet adott az intézetben 50 ember előtt. Másnap, a zene napján mintegy háromezren hallgatták a rue des Francs Bourgeois egyik udvarán, olyanok, akik azt sem tudták, hogy magyar intézet egyáltalán létezik. Harmadnap pedig az utca forgalmát bénította meg az egyik kocsmából kint rekedt tömeg, aki Lajkót akarta hallgatni: ez viszont a Francs Bourgeois-i koncert eredménye volt. A Le Monde-ban a zene napjának három említett koncertje közül (a több százból) az egyik Lajkó Félix volt, és nem az intézetbeli koncertjét hallotta az újságíró... Franciaországban, de azt sejtem, más hasonló nagyvárosban is, csak a helyi kultúra intézményeiben érdemes magyar programokat szervezni, magában a házban nem. Ezért tartottam olyan fontosnak a franciaországi magyar kulturális évadot, amelyet jóemlékezetű Alain Lombard-ral, a Francia Intézet egykori budapesti igazgatójával kezdeményeztünk és kezdtünk el szervezni még 1995-ben. Eredetileg 1998-ra lett tervezve, de az akkori magyar hivatalok tehetetlensége és tétlensége miatt át kellett tenni 2001-re. Ezt a kezdeményezést azóta több intézet is átvette. (Tevékenységem legnagyobb eredményének tartom ezt a rendezvényt, ha nem én fejezhettem is be, és más kapott is érte becsületrendet...)

1997-ben az akkori miniszternek írtam egy feljegyzést, miszerint, mivel a PMI költségvetésének egy negyvenede fordítódik az érdemi munkára, a többi az ingatlan fenntartására és bérekre megy el, így a

Párizsi Magyar Intézetet ebben a formában fenntartani semmi értelme. (Azt hiszem, ma ez az arány jobb, 10:1) Adjuk el az akkor kb. 2,5 milliárd forintot érő elegáns palotát, ami Párizs mára legproccabbá vált kerületében van (annak idején Köpeczi Béla jó megérzéssel vette meg szinte bagóért, de mára az egykori könyvesboltok és a kávéházak helyét Armani- és Dior- üzletek foglalták el, és csak turisták meg aranyékszeres öregemberek járnak az utcán; egyébként a szomszédban lakik Catherine Deneuve!). A pénzt tegyük egy alapítványba, a kamatokból béreljünk egy kis irodát, és százszor annyi pénz fog jutni programok szervezésére, igazi kulturális helyszínek kibérlésére, rendes propagandára, mint most. A londoni és New York-i intézet ma már így működik. Minek fenntartani a méregdrága párizsi és római palotákat?

A párizsi intézet azonban ma is ott áll a Bonaparte utca tetején és viszi az évi néhány százmillió forintot a tizenöt ember által meghallgatott költői estekre, a kongó kiállításokra; de legalább a koncerteken vannak vagy harmincan. A könyvtárba bejár az a pár nyugdíjas magyar és néhány diák (tán tizenöten vannak beiratkozva, köztük még én is), és ha semmi sem történik, akkor sem történik semmi.

Hogy ki volna jobb ennek a csendes vidéki kultúrháznak a vezetésére, Derdák vagy Rockenbauer? Hm. Rockenbauer, mint exminiszter és mint becsületrendi lovag, inkább beleillik a "nagy presztízssű intézet" képbe. Derdák imágója nagyon elüt ennek a széeknek a feltételezett presztízsetől. Csakhogy a külföldi magyar kulturális reprezentáció már rég nem az, aminek ezt a húszas években kitalálták. Ezeknek az intézeteknek régóta állami kulturális ügynökségként kellene működniük, ahol izgó-mozgó, az élő kultúrában aktívan résztvevő ugri-bugri szervezőknek van helyük egy kis irodában, nem pedig óvatos diplomatáknak vagy lassú professzoroknak nagy párizsi vagy római palotákban. (A diplomatáknak ebben ott van szerepük, hogy megértessék a franciákkal és az olaszokkal, hogy ez nem kivonulás, hanem éppen hogy az intenzívebb jelenlét érdekében történik.) Amíg ez nincs így, vicces, hogy azt latolgatják, vajon ki alkalmasabb arra, hogy tíz ingyennassra éhes kinti nyugdíjas magyar előtt megnyisson egy kiállítást, kifizesse a horribilis rezsiköltséget, és szobát foglaljon egy arra utazó államtitkárnak.

Kovács András Bálint

*a Párizsi Magyar Intézet
volt igazgatója*